

Collecte kulttuuriympäristötiedon luettelointiohje

RAKENNUKSEN OSA

LAHDEN MUSEOT 31.7.2024

Collecte - kulttuuriympäristötiedon luettelointiohjeet

RAKENNUKSEN OSA.....	2
Kulttuuriympäristötieto Collecte -kokoelmanhallintajärjestelmässä	2
Yleisiä ohjeita	2
Rakennuksen osa aineistona	3
Uuden rakennuksen osan luominen Collecten kulttuuriympäristötietokantaan	3
Aiemmin luodun rakennuksen osan tietojen muokkaaminen	3
TÄYDENNETTÄVÄT KENTÄT.....	3
Nimi*	3
Lisää tiedostoja*	4
Osan sijainti rakennuksessa*	5
Ajoitus.....	5
Valmistumisvuosi.....	6
Rakennustekniikka.....	6
Materiaalit.....	7
Mitat.....	7
Muutoshistoria	8
Rakennushistoria	8
Nykytilan kuvaus	8
Merkitystä perusteleva kuvaus	9
Tyyli	9
Väritys.....	9
Merkinnät.....	9
Osapuolet	10
Asiasanat	11
Arvottaminen	11
Merkitykset	13
Julkinen taide.....	13
Uhkatekijät	14
Toimenpiteet.....	14
Yhteenkuuluva kulttuuriympäristö	15
Yhteydet	15
Lähteet.....	15

RAKENNUKSEN OSA

Kulttuuriympäristötieto Collecte -kokoelmanhallintajärjestelmässä

- Collecten kulttuuriympäristötietokanta löytyy verkko-osoitteesta ky.userix.fi
- Kulttuuriympäristötietokannan tekniset käyttöohjeet löytyvät yllä olevasta linkistä kirjautumisen jälkeen avautuvan aloitussivun oikeasta yläkulmasta kysymysmerkkikuvakkeen takaa.
- Collecten kulttuuriympäristötietokannassa on kuusi erilaista aineistotyyppiä:
 - kulttuuriympäristöhanke
 - aluekokonaisuus
 - kohde
 - rakennus
 - muu rakennettu kohde
 - rakennuksen osa
- Kullekin aineistotypille on Collectessa oma lomakkeensa, jolle selvityksen tiedot täydennetään. Tämä ohje koskee **Rakennuksen osa -lomaketta**.

Yleisiä ohjeita

- Rakennuksen osan tietojen tallentamisessa kulttuuriympäristötietokantaan noudatetaan tätä ohjetta.
- Alueesta vastaava rakennustutkija ohjaa tallennustyötä. Tallentaja on vastuussa ohjeiden noudattamisesta.
- Kulttuuriympäristötietokantaan tallennetaan vain sellaista aineistoa, johon museolla on käyttöoikeus.
- Työn laadun kannalta olennaista on täydentää kaikki ne lomakekentät, joihin selvityksessä on tuotettu tietoa.
- Lomakkeella on pakollisia kenttiä. Nämä kentät on täytettävä, jotta lomakkeen voi tallentaa. Pakolliset kentät on merkitty lomakkeeseen ja ohjeeseen tähdellä *.
- Täytä vain ne tiedot, jotka osaat varmuudella määrittää ja tunnistaa – älä luettelo arvauksia.
- Jos johonkin kenttään ei ole luetteloitavaa tietoa, jätä kenttä tyhjäksi.
- Sama tieto tallennetaan vain kerran.
- Älä luetteloi tietoa kenttään, johon tieto ei kuulu.
- Kirjaa aikatiedot lukusanoin.
- Ole huolellinen ja järjestelmällinen, kirjaa tiedot aina samalla tavalla.
- Lomakkeen lopussa olevia kenttiä Tunnus ja Sijainti ei muokata, näihin tallentuvat tiedot automaattisesti Rakennus-lomakkeelta.

Rakennuksen osa aineistona

- Collecten kulttuuriympäristötietokantaan tallennettuun rakennukseen voidaan liittää tarvittaessa Rakennuksen osa -lomake, jossa yksittäistä rakennuksen osaa on mahdollista kuvailla rakennusta tarkemmin.
- Tämä voi olla tarkoituksenmukaista, jos rakennuksen tietystä osasta, kuten vaikkapa porrashuoneesta on tehty erillinen, rakennustasoa yksityiskohtaisempi selvitys.
- Ellei tämänkaltaista erityistä syytä ole, kirjataan rakennuksen osia koskevat tiedot rakennuslomakkeelle.
- Rakennuksen osana tallennetaan myös sellaiset rakennukseen kiinnitetyt muistolaatat, joiden tietoja ei luetteloida Collecteen taideteoksina.

Uuden rakennuksen osan luominen Collecten kulttuuriympäristötietokantaan

- Rakennuksen osa -lomakkeen luominen edellyttää rakennuksen tietojen tallentamista Rakennus -lomakkeelle tätä ennen.
 - Esimerkki: Talvelan tilan päärakennuksesta luodaan ensin rakennuslomake: *Talvelan tilan päärakennus*
-> tämän jälkeen rakennuslomakkeen korttinäkymässä valitaan toiminto **+ Lisää rakennuksen osa** ja luodaan rakennukselle selvityksen kohteena oleva osa, kuten *Kuisti*

Aiemmin luodun rakennuksen osan tietojen muokkaaminen

- Rakennuksen osa -lomakkeen tietoja voi olla tarpeen muokata esimerkiksi päivitysinventoinnin yhteydessä.
- Muokkaamisessa käytetään tätä ohjetta, koska aiemmat tiedot voivat olla peräisin vanhan aineiston migraatiosta tai ne on voitu tallentaa aiemman ohjeistuksen mukaisesti. Tästä syystä vanhempaa aineistoa ei käytetä mallina tietojen tallentamisesta.
- Muokattava rakennuksen osa -lomake etsitään Kulttuuriympäristö -etusivun Kulttuuriympäristö -etusivun aineistolistalta tai hausta esimerkiksi rakennuksen nimen perusteella tai karttanäkymästä sijainnin perusteella. Tämän jälkeen valitaan **Muokkaa** kyseisen aineistorivin oikeasta reunasta. Lomake avautuu muokkaustilassa. Kartalta siirryttäessä korttinäkymään valitaan ylälaidasta **Muokkaa**.

TÄYDENNETTÄVÄT KENTÄT

Nimi*

- Nimi -kohtaan täydennetään vähintään se nimi, jolla rakennuksen osaa kutsutaan tallennettavassa selvityksessä.
- Rakennuksen osa nimetään valitsemalla ensin **+ Lisää nimi**. Sen jälkeen osan nimi kirjoitetaan tekstikenttään.

- Esimerkkejä rakennuksen osista: *B-rapun porrashuone, talvisodan muistolaatta, ikkunat.*

Lisää tiedostoja*

- Lomakkeelle on mahdollista lisätä erilaisia ja eri muodossa olevia tiedostoja, kuten valokuvia. Pääsääntöisesti Rakennuksen osalle tallennetaan liitteinä vain kuvia.
- Museon Collecteen tallennettu kokoelma-aineisto liitetään rakennuksen osaan linkittämällä kohdassa Yhteydet, eikä esimerkiksi arkistokuvia lisätä erillisinä tiedostoina.
- Ennen tiedoston lataamista tietokantaan se on nimettävä oikein.
- Tiedoston nimessä ei käytetä välilyöntejä, välimerkkejä tai kansallisia merkkejä (å, ä, ö). Kaksoispiste ja muut erottimet korvataan alaviivalla.
- Tiedosto nimetään museon rakennukselle antamaa tunnusta käyttäen (esimerkiksi 97034).
- Jos tiedostoja on useita, ne nimetään lisäämällä tunnuksen perään juokseva numerointi (esimerkiksi 97034_1 ja 97034_2).
- Tiedosto lisätään valitsemalla + **Lisää tiedosto** ja lataamalla tiedosto.
- Lomakkeelle lisätään vähintään yksi rakennuksen osaa hyvin kuvaava valokuva, tunnuskuva. Kuvan tulee olla selkeä ja mahdollisimman uusi. Kuvien suositeltava määrä on yhdestä viiteen kuvaa. Huom! Yksityisiä sisätiloja koskevat kuvat tulevat vain toimenpiteiden liitteiksi.
- Tiedoston latautuminen saattaa kestää, mutta sitä ei tarvitse jäädä odottamaan. Voit laittaa kerralla useampia tiedostoja latautumaan.
- Rakennuksen osaan halutaan yleensä liittää suurempi joukko kuvia. Tällaiset, esimerkiksi maastokäynnin yhteydessä otetut kuvat tallennetaan toimenpiteen liitteiksi kohdassa Toimenpiteet.
- Tallennettavan kuvan pitkän sivun tulee olla vähintään 1980px. Ensisijaisesti tallennetaan mahdollisimman suuriresoluutioisia/alkuperäisiä kuvia.
- Jos lomakkeelle lisätään useita kuvia, osoitetaan ensisijainen tunnuskuva ladatun kuvan alla näkyvää nastakuvaketta klikkaamalla.
- Kuvan tiedot lisätään ladatun tiedoston alla näkyvästä jakoavainkuvakkeesta.
- Avautuvasta metatietolomakkeesta täytetään kohdat **Otsikko**, **Tekijä**, Kuvaus ja Lisätietoja (tarvittaessa) ja **Kuvausaika/luontiaika**. Muut kentät jätetään tyhjäksi.
- Otsikko -kenttään kirjoitetaan kuvateksti tai aihe tai muun liitetiedoston sisältö/nimi sanallisessa muodossa.
- Tekijä -kenttään lisätään kuvaajan/tekijän nimi. Kentässä käytetään Collecten osapuolirekisteriä, joten kuvaajan tietojen tulee olla tallennettuina osapuolirekisteriin ennen valintaa.
- Kuvaus -kentässä on mahdollista kertoa kuvan aiheesta/liitetiedoston sisällöstä ja luontitavasta tarkemmin, jos otsikko ei ole riittävän kuvaava.
- Lisätietoihin kirjataan kuvan/tiedoston mahdollinen poikkeava käyttöoikeus, kuten esimerkiksi *Vain museon käyttöön*.
- Kuvausaika/luontiaika-kenttään lisätään kuvauspäivä. Jos ajoitus perustuu arvioon, se osoitetaan valinnalla Aika on arvio. Jos luontiaika on tiedoston metatietoina, tämä täydentyy automaattisesti.
- Tallenna tiedot valinnalla **Ok** lomakkeen alareunassa.

publishing

Julkaisualusta

Metatiedot

Otsikko

Aschanin talon porrashuoneen väritutkimus

Tekijä

Teija Ahola Hämeen ympäristökeskus

Liitelaji

Kuvaus

Lisätiedot

Kuvausaika/luontiaika

14.8.2017

☒ Aika on arvio

Tilauksen metatiedot

Tilauspäivä

☐ Aika on arvio

✓ Ok

- Rakennuksen osaa koskeva muu liite on yleensä tarkoituksenmukaista tallentaa rakennuslomakkeelle.

Osan sijainti rakennuksessa*

- Osan sijainnin kuvaus kirjoitetaan tekstikenttään.
 - Osa: B-rapun porrashuone, sijainti: *Rakennuksen länsipäädyn sisäpihan puoli*
 - Osa: Talvisodan muistolaatta, sijainti: *Julkisivu A-rapun vasemmalla puolella*
 - Osa: Ikkunat, sijainti: *Julkisivu*

Ajoitus

- Rakentamiseen liittyvä aikatieto lisätään numeroin Ajoitus -tekstikenttään.
- Jos ajoitus perustuu arvioon, se osoitetaan valinnalla Aika on arvio. Kysymysmerkkejä tai kirjaimia ei käytetä.

- Ajan merkitsemisessä noudatetaan alla olevaa ohjeistusta:

aika	luettelointiohje
tiedetään tarkka aika	1.10.1974
tiedetään kuukausi	1.10.1974-31.10.1974
tiedetään vain vuosi	1974
noin / epävarma / välisenä aikana 1970-1975	1970-1975 ja valitaan: Aika on arvio
1970-luku	1970-1979
1900-luku	1900-1999
1900-luvun vaihde	1890-1910
1900-luvun alku	1900-1925
1900-luvun loppu	1975-1999
1900-luvun alkupuoli	1900-1949
1900-luvun loppupuoli	1950-1999
1900-luvun puoliväli	1945-1965
1970-luvun alkupuoli	1970-1974
1970-luvun puoliväli	1974-1976
1970-luvun loppupuoli	1975-1979

Valmistumisvuosi

- Rakennuksen osan valmistumisvuosi lisätään tekstikenttään, jos täsmällinen ajankohta on tiedossa. Muussa tapauksessa ajoituksen merkitsemisessä käytetään edellistä Ajoitus -kenttää. Jos ajoitus perustuu arvioon, se osoitetaan valinnalla Aika on arvio.

Rakennustekniikka

- Rakennustekniikalla ilmaistaan rakentamisessa käytetty, rakennuksen osaan kohdistuva työtap.
- Samaan osaan voidaan liittää useita rakennustekniikoita. Kukin rakennustekniikka kirjataan tällöin erikseen.
- Rakennustekniikat lisätään valitsemalla ensin + **Lisää rakennustekniikka.**
- Valikkoon avautuu kolme kenttää: **Rakennustekniikka, Osa tekstinä ja Kuvaus.**
- **Rakennustekniikka** valitaan pudotusvalikosta. Valittaviin rakennustekniikoihin kuuluvat mm. *holvaus* ja *muuraus*.
- Tarvittaessa täytetään **Osa tekstinä** kenttä, mikäli rakennustekniikka ei kohdistu koko luetteloinnin kohteena olevaan osaan. Esim. Rakennuksen luetteloinnin kohteena on kuisti, rakennustekniikka (päre) voi kohdistua kattoon (Osa tekstinä).
- **Kuvaus** -tekstikentässä voidaan tarkentaa määriteltä rakennustekniikkaa. Myös mahdolliset pintakäsittelyt kirjataan selitteeseen.

Materiaalit

- Kukin rakennuksen osan materiaali lisätään valitsemalla ensin **+ Lisää materiaali**.
- Valikkoon avautuu viisi kenttää: **Materiaali**, **Materiaalin alkuperä**, **Materiaalin ainesosa**, **Osa** (tekstikenttä) ja **Tarkenne**.
 - Esimerkki: Tallennettava rakennuksen osa -aineisto koskee porrashuonetta. Porrashuoneessa on puuikkunoita, joista ensimmäisen kerroksen ikkunat ovat lakattua tammea ja ylempien kerrosten lakattua mäntyä.
- **Materiaali** valitaan pudotusvalikosta.
 - Esimerkki: *Puu* (käytettäviä termejä voidaan tarvittaessa tarkentaa)
- **Materiaalin alkuperä** -kenttään voidaan lisätä materiaaliin liittyviä taustatietoja.
- **Materiaalin ainesosa** tarkentaa materiaalia. Jos objektin materiaali on *puu*, voidaan materiaalin lisätiedoksi kirjata *viilu*.
- **Osa** -tekstikenttään lisätään se rakennetun kohteen osa, johon materiaali kohdistuu. Rakennuksesta poiketen osia ei ole määritelty valmiiksi muiden rakennettujen kohteiden moninaisuuden vuoksi.
 - Esimerkki: *Ensimmäisen kerroksen ikkunat*
- **Tarkenne** -tekstikentässä voidaan tarkentaa määriteltyä materiaalia. Myös mahdolliset pintakäsittelyt kirjataan tarkenteeseen.
 - Esimerkki: *Lakattu tammi*.
- Jos materiaaliluettelosta puuttuu toistuvasti tarvittava materiaali, ota yhteyttä pääkäyttäjään sen lisäämiseksi.

Mitat

- Jos rakennuksen osasta on selvitetty mittatietoja, ne voidaan tallentaa Mitat -kokonaisuuteen.
- Mitat lisätään valitsemalla ensin **+ Lisää mitta**.
- Valikkoon avautuu neljä kenttää: **Mitta**, **Mitan arvo**, **Mittayksikkö** ja **Osa**.
- Mitta ja mittayksikkö valitaan pudotusvalikosta.
- Mitan arvo kirjoitetaan kenttään numeroin.
- Osa -kentässä määritellään osa, jota mitta koskee. Jos mitta koskee koko rakennuksen osaa, kenttää ei täytetä.
- Esimerkiksi (porrashuone)
 - Mitta: *korkeus*
 - Mitan arvo: 4

- Mittayksikkö: *metri*
- Osa: *aulan huonekorkeus*

Muutoshistoria

- Tiedot rakennuksen osassa toteutetuista muutoksista lisätään mieluummin muutoshistoriaan kuin rakennushistoriaan, koska silloin tapahtuneeseen muutokseen liitetään myös tiedonhaun muuttujina toimivat *ajankohta* ja *osapuoli*. Tällaisia muutoksia ovat erityisesti rakennusluvalla tehtyjen kaltaiset, selkeästi ajoitettavissa olevat muutokset.
- Rakennuksen osan tunnettu muutoshistoria täydennetään valitsemalla ensin **+ Lisää muutos**.
- Valikkoon avautuu neljä kenttää: **Muutos**, **Ajankohta**, **Muutoksen kuvaus** ja **Osapuoli**.
- Tapahtunut **muutos** määritellään pudotusvalikosta.
- Muutoksen **ajankohta** lisätään tekstikenttään. Jos ajoitus perustuu arvioon, se osoitetaan valinnalla Aika on arvio.
- **Muutoksen kuvaus** -tekstikentässä kuvataan tai tarkennetaan sanallisesti tapahtunutta muutosta. Itse osapuolta kuvaavat tiedot tallennetaan osapuolirekisteriohjeen mukaisesti osapuolirekisteriin.
- **Osapuoli** eli muutoksen toteuttajan tai suunnittelijan nimi valitaan pudotusvalikosta. Katso kohta Osapuolet.

Muutos	Muu muutostyö	<input type="button" value="x"/>	<input type="button" value="v"/>	<input type="button" value="p"/>
Ajoitus	2021	<input type="button" value="p"/>	<input type="checkbox"/>	Aika on arvio
Muutoksen kuvaus	Hissin sijoittaminen porrashuoneen pohjoissivulle.			
Toimija	Arkkitieteistoimisto Arkki	<input type="button" value="x"/>		

Rakennushistoria

- Rakennushistoria -kentässä kerrotaan rakennuksen osan vaiheista kuvaillen. Rakennushistoriassa nostetaan tiivistetysti esiin muutoshistoriaan kirjatut muutosvaiheet.
- Rakennushistoria-tekstiä muokataan, kun tieto karttuu.

Nykytilan kuvaus

- Nykytilan kuvauksen tarkoituksena on tuottaa tiivis, valokuvamainen kuvaus rakennuksen osan nykytilasta.
- Olennaista on kuvata sen ominaispiirteet tällä hetkellä.
- Nykytilan kuvaukseen ei sisällytetä rakennuksen osan historiallisia vaiheita muilta kuin nähtävissä olevilta osin.
- Rakennuksen osan suunnittelijat, rakennuttajat, rakentajat ja muut historiallisesti merkittävät henkilöt liitetään rakennuksen osaan osapuolina (katso Osapuolet -kokonaisuus).

- Rakennuksen edesmenneet omistajat tai julkisyhteisöjen ja kuntien omistukset voidaan mainita tekstissä, jos niillä on erityistä merkitystä kokonaisuuden kannalta. Tekstissä ei mainita nimeltä nykyisiä yksityisiä omistajia tai asukkaita.
- Rakennuksen osan nykytilan kuvaus kirjoitetaan tekstikenttään.
- Nykytilan kuvaus päivitetään inventoinnin päivittämisen yhteydessä tai jos esimerkiksi katselmuksen yhteydessä havaitaan oleellinen päivitystarve tapahtuneiden muutosten takia. Nykytilan kuvaukseen lisätään tällöin uusi tekstikenttä.
- Kuvaukseen liittyy päivämääräkenttä, jossa ilmaistaan se ajankohta, jota tekstin sisältö vastaa. Pääsääntöisesti sillä tarkoitetaan kuvauksen laadinta-ajankohtaa.

Merkitystä perusteleva kuvaus

- Luonteeltaan pysyvässä merkitystä perustelevassa kuvauksessa määritellään rakennuksen osan historiallinen merkitys ja arvioidaan sen alkuperäisyyttä, säilyneisyyttä sekä nykytilaa ilmiöiden, arkkitehtuurin ja rakentumisen kautta.
- Merkitystä perustelevalla kuvauksella perustellaan rakennuksen osan arvottaminen.
- Se on keskeinen tiedon jakamisessa hyödynnettävä tekstikenttä, jossa tuodaan esille rakennuksen osan merkittävimmät piirteet, kuten esimerkiksi
 - edustavuus
 - säilyneisyys eli alkuperäisyys
 - harvinaisuus
 - käytön jatkuvuus
- Kuvaukseen liittyy päivämääräkenttä, jossa ilmaistaan se ajankohta, jota tekstin sisältö vastaa. Pääsääntöisesti sillä tarkoitetaan kuvauksen laadinta-ajankohtaa.

Tyyli

- Rakennuksen osan tyyli valitaan pudotusvalikosta.

Väritys

- Rakennuksen osan väritystä kuvaillaan tekstikentässä Väritys.

Merkinnät

- Rakennuksen osaan liittyvät merkinnät lisätään Merkinnät -kokonaisuuden kenttiin.
- Kukin merkintä lisätään valitsemalla ensin + **Lisää merkintä**.
- Valikkoon avautuu kentät: **Merkinnän sijainti, Merkintä, Merkinnän kuvailu, Kieli, Merkinnän käännös, Merkinnän tyyppi, Merkintätekniikka ja Tulkinta**.
- **Merkinnän sijainti** -kenttään täydennetään kohta tai osa, jossa merkintä sijaitsee.
 - Merkinnän sijainti: *Kuistin katon länsikulma*

- **Merkintä** -kenttään täydennetään itse merkintä.
 - Merkintä: *Aaprotti Ahlfors 1882*
- **Merkinnän kuvailu** -kenttään täydennetään kuvaus merkinnästä.
 - Merkinnän kuvailu: *Sininen, siveltimellä maalattu nimikirjoitus ja vuosiluku*
- **Kieli** -kenttään täydennetään kieli, jolla tekstimuotoinen merkintä on kirjoitettu. Jos kieli on suomi, tätä ei täytetä.
- **Merkinnän käännös** -kenttään täydennetään tarvittaessa tekstimuotoisen merkinnän käännös suomeksi.
- **Merkinnän tyyppi** tai muoto ilmoitetaan yhdellä termillä, kuten *puumerkki* tai *päiväys*.
- **Merkintätekniikka** eli merkinnän menetelmä ilmaistaan tarvittaessa yhdellä termillä, kuten *kaiverrus* tai *maalaus*.
- **Tulkinta** -kenttään lisätään tarvittaessa tulkinta merkinnän sisällöstä, kuten nimikirjaimista.

Osapuolet

- Kulttuuriympäristötietokannassa käytetään Collecten yhteistä osapuolirekisteriä. Katso käyttöohje -> Osapuolirekisteriohje.
- Kukin osapuoli lisätään valitsemalla ensin **+ Lisää osapuoli**.
- Valikkoon avautuu neljä kenttää: **Osapuolen tyyppi, Osapuoli, Kuvaus** ja **Ajankohta**.
- **Osapuolen tyyppi** määritellään ensin pudotusvalikosta. Osapuolen tyyppillä tarkoitetaan osapuolen eli henkilön, yrityksen tai yhteisön roolia rakennuksen vaiheissa.
- Osapuolen tyypeihin kuuluvat *historiallisesti liittyvä osapuoli, rakennuttaja, rakentaja ja suunnittelija*.
- **Osapuoli** eli toimijan nimi valitaan pudotusvalikosta. Osapuolten nimet tulevat valikkoon osapuolirekisteristä. Aloita osapuolen haku kirjoittamalla henkilön sukunimeä, yrityksen nimeä tai yhteisön nimeä kenttään. Pudotusvalikko ilmestyy näkyviin ja ohjelma ryhtyy hakemaan jo tallennettuja osapuolia.
- Ellei osapuolta ei löydy, se lisätään rekisteriin osapuolirekisteriohjeen mukaisesti.
- Osapuolien luomisessa käytetään harkintaa. Jos osapuolesta tiedetään vain nimi, kirjataan tieto lomakkeen soveltuvaan tekstikenttään eikä osapuolta muodosteta.
- Yksityishenkilöitä ei liitetä osapuoliksi ilman heidän suostumustaan. Kiinteistöjen omistajia, haltijoita tai nykyisiä asukkaita ei ilmaista osapuolikokonaisuudessa.
- Edesmenneet yksityishenkilöt voidaan kirjata *historiallisesti liittyvinä osapuolina*, jos näillä on laajempaa historiallista merkitystä.
- Osapuolirekisterin tiedoista varmistetaan, että kyseessä on oikea osapuoli. Osapuoleksi ei valita tuntematonta tai tuntematonta osapuolta.
- Yritysten kohdalla kannattaa kokeilla eri kirjoitusasuja, mikäli osapuolta ei heti löydy.

- **Kuvaus** -tekstikentässä tarkennetaan tarvittaessa osapuolen roolinmukaista suhdetta rakennuksen osaan. Itse osapuolta kuvaavat tiedot tallennetaan osapuolirekisteriohjeen mukaisesti osapuolirekisteriin.
- Osapuolen toiminnan ajoittuminen lisätään **Ajankohta** -kenttään. Ajankohdalla tarkoitetaan sitä ajanjaksoa, jona osapuoli on liittynyt rakennuksen osaan. Jos ajoitus perustuu arvioon, se osoitetaan valinnalla Aika on arvio.

Asiasanat

- Rakennuksen osaa kuvataan myös asiasanoituksella. Asiasanalla kerrotaan esimerkiksi rakennuksen osan käyttötarkoituksesta tai erityispiirteistä. Tällaisia asiasanoja ovat mm. *porraskäytävät* ja *kattomaalaukset*.
- Myös rakennuksen osaan liittyvät aikakaudet, periodit ja tyyliuunnat ilmaistaan asiasanoilla, kuten *nikkarityyli* tai *kustavilainen tyyli*.
- Asiasanojen määrää ei ole rajoitettu. Ilmiöiden havaitsemiseksi on syytä lisätä useita asiasanoja. Samantyyppisissä rakennuksen osissa käytetään samoja asiasanoja.
- Asiasanoittamisessa käytetään ensisijaisesti KOKO-ontologiaa.
- Lisää asiasana **Asiasanat**-kenttään aloittamalla sanan kirjoittaminen. Valitse ehdotuksista KOKO-ontologian sanat.

Arvottaminen

- Arvottaminen tehdään museon toimesta tai museon rakennustutkijan ohjauksessa.
- Arvottaminen kuuluu olennaisimpiin lomakkeelle tallennettaviin tietokokonaisuuksiin. Kun tietokantaan luodaan rakennuksen osa, on ainakin arvottamisvaihe- ja kulttuurihistoriallinen merkittävyys- ja ajoituskentät täydennettävä.
- Kukin eri hankkeen yhteydessä tehty arvottaminen tallennetaan omana kokonaisuutenaan.
- Rakennuksen osaan liittyvät arvot ja merkitykset täydennetään valitsemalla ensin **+ Lisää arvottaminen**.
- Valikkoon avautuu seitsemän kenttää: **Arvojen kuvaus**, **Kulttuurihistoriallinen arvoperuste**, **Kulttuurihistoriallisen merkittävyyden perusteet**, **Kulttuurihistoriallinen merkittävyys**, **Arvottamismenetelmä**, **Arvottamisvaihe** ja **Ajoitus**.
- Kokonaisuudessa edetään arvoperusteista ja merkittävyyden perusteista kohti rakennuksen osan kulttuurihistoriallisen merkittävyyden tasoa.
- **Arvojen kuvaus** -tekstikentässä on tärkeää avata Arvottaminen -kokonaisuuden valikoista valitut arvoperusteet ja merkittävyyden perusteet ja kertoa, miksi ne on valittu ja miten arvot ilmenevät rakennuksen osassa.
- Arvoihin voivat kuulua esimerkiksi
 - edustavuus
 - tyyppillisuus
 - säilyneisyys
 - harvinaisuus
 - historiallinen kerroksellisuus

- käytön jatkuvuus
- Tekstimuotoisen tiedon lisäksi myös pudotusvalikoista valittava tieto perustelee rakennuksen osan merkitystä.
- **Kulttuurihistorialliset arvoperusteet** valitaan pudotusvalikosta rakennuksen arvojen kuvauksen perusteella. Useampia Kulttuurihistoriallisia arvoperusteita ja näille merkittävyyden perusteita voit lisätä valitsemalla **Lisää+**
- Arvoperusteita ovat
 - *historiallinen/yhteiskunnallinen*
 - *rakennushistoriallinen*
 - *ympäristöllinen/maisemallinen*
- **Kulttuurihistoriallisen merkittävyyden perusteet** valitulle arvoperusteelle määritetään pudotusvalikosta, joka aukeaa painamalla + kuvaketta. Samalle arvoperusteelle voi antaa useita merkittävyyden perusteita. Näitä lisätään painalla uudelleen + kuvaketta.
- Merkittävyyden perusteita ovat
 - *harvinaisuus ja ainutlaatuisuus*
historiallinen tyypillisuus
 - *edustavuus*
 - *alkuperäisyys*
 - *historiallinen todistusvoimaisuus*
 - *historiallinen kerroksisuus*
- Laissa rakennusperinnön suojelemisesta rakennuksen merkittävyys arvioidaan seuraavilla perusteilla:
 - harvinaisuus tai ainutlaatuisuus (*harvinaisuus*)
 - historiallinen tyypillisuus alueelle (*tyypillisuus*)
 - aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyypilliset piirteet (*edustavuus*)
 - alkuperäistä tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen ja jatkuminen (*alkuperäisyys*)
 - merkitys historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä (*historiallinen todistusvoimaisuus*)
 - näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (*historiallinen kerroksisuus*)
- **Kulttuurihistoriallisen merkittävyyden** taso valitaan pudotusvalikosta. Kulttuurihistoriallisen merkittävyyden tasoja ovat
 - *paikallinen*
 - *alueellinen/seudullinen*
 - *maakunnallinen*
 - *kansallinen*
 - *kansainvälinen*
 - *merkittävyyttä ei ole arvioitu*

- Ellei kulttuurihistoriallista merkittävyyttä ole vielä määritelty, tasoksi valitaan *Merkittävyyttä ei ole arvioitu*.
- **Arvottamismenetelmä** -kenttä täytetään, jos menetelmä poikkeaa kulttuuriympäristöhanke -lomakkeella esitetystä menetelmästä.
- Rakennuksen osan arviointiin liittyvä **arvottamisvaihe** määritellään pudotusvalikosta. Arvottamisvaiheen muutoksista sovitaan rakennustutkijan kanssa.
- Arvottamisvaiheisiin kuuluvat
 - *ei määritetty*
 - *arviointi suorittamatta*: inventoija/tallentaja valitsee tämän, ellei muuta ole sovittu
 - *arviointi valmis*: kun rakennuksesta vastaava rakennustutkija tai ohjausryhmä on tehnyt tai hyväksynyt arvioinnin
 - *ei tarvetta arvottaa*
 - *lisäselvitystarve arvottamiseksi*
 - *ehdotus*: käytöstä sovitaan rakennustutkijan kanssa
- **Ajoitus** -kenttään lisätään se ajankohta, jolloin arvottaminen on tehty.

Merkitykset

- **Merkitykset** -kenttään voidaan kirjata sellaisia rakennuksen osaan liittyviä arvoja ja merkityksiä, joita ei tarkastella osana Arvottaminen -kokonaisuutta.
- Tällaisiin aineettomiin arvoihin kuuluvat esimerkiksi yhteisölliset arvot, symboliarvot, identiteettiarvot, elinkeinohistorialliset arvot, kansatieteelliset arvot ja sivistykselliset arvot.
- Kohtaan lisätään esimerkiksi osallistavassa työssä esiin nousevat, yhteisön kulttuuriympäristöön kohdistamat merkitykset ja arvot.

Julkinen taide

- Rakennuksen osaan liittyvä julkinen taideteos voi olla esimerkiksi veistos, video-, valo- tai ääniteos.
- Taideteoksella tarkoitetaan tässä merkityssisältöjä omaavaa, signeerattua teosta, jonka tekijä on taiteilija.
- Rakennukseen kiinnitetyn muistolaatan (ei taideteos) tiedot tallennetaan omalle Rakennuksen osa -lomakkeelleen eikä tällöin Julkinen taide kenttää käytetä.
- Teoksen tiedot lisätään valitsemalla ensin **+ Lisää yhteys**.
- Valikkoon avautuu kaksi kenttää, pudotusvalikko **Tyyppi** ja tekstikenttä **Kuvaus**.
- Teos liitetään rakennuksen osaan ensisijaisesti linkillä. Mikäli teos on tallennettu Collecten teoskokoelmaan, tyyppiä valitaan **Collecte-aineisto** ja **Yhteys-kentästä** teoksen numero. Jos kyseessä on muu verkkolinkki, tyyppiä valitaan **URL** ja linkin osoite tulee **Yhteys-kenttään**.
- Jos liittämisessä käytetään Collectea, ei kuvauskenttää ole tarpeen täyttää. Teoksen tiedot luetteloidaan ensi sijassa Collecten teoslomakkeelle.

- Tyyppiä ei sen sijaan valita, jos teosta ei ole luetteloitu Collecteen, tai se ei ole muuten linkitettävissä. Tällöin teoksen tiedot kirjoitetaan kuvauskenttään. Tietoina kirjataan teoksen nimi, tekijä ja teoksen sijainti.

Uhkatekijät

- **Uhkatekijät** -tekstikenttään on mahdollista kirjata tulkinta rakennuksen osaa uhkaavista seikoista. Konkreettisia uhkatekijöitä voivat olla esimerkiksi sadeveden roiskuminen kiveyksestä oven alareunaan tai muistolaattaan kohdistuva ilkivalta. Hissin rakentaminen voi uhata porrashuoneen säilyneisyyttä.

Toimenpiteet

- Toimenpiteet ovat rakennuksen osaa koskevia, museon tai ulkopuolisen tahon suorittamia yksittäisiä toimia, joiden tiedot halutaan säilyttää ja liittää rakennuksen osaan.
- Toimenpiteistä rakennuksen osalle tallennetaan vain Inventoinnin maastokäynti ja Dokumentointi. Muut toimenpiteet tallennetaan pääsääntöisesti Rakennus-lomakkeelle.
- Toimenpide lisätään valitsemalla ensin **+ Lisää toimenpide**.
- Valikkoon avautuu kuusi kenttää: **Toimenpiteen tyyppi, Aloitusajankohta, Päättymisajankohta, Osapuoli, Toimenpiteen kuvaus ja Liitteet**.
- **Toimenpiteen tyyppi**, joko inventoinnin maastokäynti tai dokumentointi, valitaan pudotusvalikosta.
- Sekä toimenpiteen **aloitusajankohta** että **päättymisajankohta** kirjataan omiin tekstikenttiinsä. Katso ohje ajan merkitsemisestä kohdassa Ajoitus.
- Uusissa toimenpiteissä suositetaan tarkkoja päivämääriä. Jos toimenpiteen aloitus ja päättäminen ajoittuvat samaan ajankohtaan, kuten samalle päivälle, kirjataan molempiin kenttiin sama tieto.
- Aiemmin suoritettuja toimenpiteitä tallennettaessa voidaan käyttää vuositarkkuutta. Jos aika perustuu arvioon, se osoitetaan valinnalla Aika on arvio.
- Toimenpiteen **osapuolella** tarkoitetaan pääsääntöisesti toimenpiteen suorittajaa, tekijää tai museolla toimenpiteestä vastaavaa henkilöä.
- Toimenpiteeseen liittyvä osapuoli lisätään **+ Lisää osapuoli** -painikkeesta.
- Osapuolen tietojen tulee olla tallennettuina Collecten osapuolirekisteriin ennen toimenpiteen osapuolen lisäämistä.
- Osapuoliksi ei tuoda esimerkiksi inventointi/dokumentointi käynnillä mukana olleita, vaan tieto osallistujista lisätään tarvittaessa toimenpiteen liitteeksi. Kiinteistöjen yksityisiä omistajia ei tallenneta osapuoliksi eikä heidän nimiään mainita myöskään toimenpiteen yhteydessä.
- Toimenpidettä kuvaava teksti kirjoitetaan **Toimenpiteen kuvaus** -kenttään. Kuvauksessa kerrotaan toimenpiteen syy ja toteutustapa – miksi ja miten toimenpide on tehty.

- Rakennuksen osaan kohdistuvien toimenpidetyyppien liitteinä tallennetaan
 - *Inventoinnin maastokäynti*: kuvat, jos toteuttaja on museon ulkopuolinen taho
 - *Dokumentointi*: kuvat, jos toteuttaja on museon ulkopuolinen taho
- Liitetiedosto nimetään rakennuksen tunnuksella, liite-sanalla ja juoksevalla numerolla. Liitettä ei nimetä liitteen sisällöllä eikä nimessä ei käytetä kansallisia merkkejä (å, ä, ö). Välilyönnit ja välimerkit korvataan alaviivalla.
 - Esimerkki: *11168_liite5*
- Liite lisätään valitsemalla ensin **+ Lisää liite ja** lataamalla tiedosto.
- Liitteen kuvauskenttään kirjoitetaan lataamisen jälkeen kunkin tiedoston/kuvan sisältöä selventävä otsikko esim. *Sisäpihan puoleinen julkisivu*
- Toimenpiteen yhteydessä otetuista kuvista tallennetaan informaatioarvoltaan oleellimmat, toimenpidettä ei käytetä kameran tyhjentämiseen.
- Yksityisten kiinteistöjen sisäkuvat tallennetaan vain toimenpiteen liitteiksi.

Yhteenkuuluva kulttuuriympäristö

- Yhteenkuuluvalla kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan Collecte-kulttuuriympäristötietokantaan tallennettua aineistoa, joka liittyy rakennuksen osaan.
- Rakennuksen osalle tallentuu automaattisesti yhteys rakennukseen (vanhempi).
- Mikäli rakennuksen osaan kohdistuu erillinen hanke esim. inventointi- tai dokumentointihanke, jonka tiedot on tallennettu Kulttuuriympäristöhanke lomakkeelle, valitaan ko. hanke kentässä Vanhemmat.

Yhteydet

- Yhteys museon kokoelmiin kuuluvaan aineistoon tai verkkolähteeseen luodaan valitsemalla ensin **+ Lisää yhteys**.
- Valikkoon avautuu kaksi kenttää, pudotusvalikko **Tyyppi** ja tekstikenttä **Kuvaus**.
- Jos yhdistettävä aineisto, kuten valokuva tai lähdeos on tallennettu museon kokoelmiin, valitaan tyyppiä **Collecte-aineisto** ja avautuvasta **Yhteys-kentästä** valitaan linkitettävän aineiston esim. kuvan numero.
- Jos kyseessä on muu verkkolähde, kuten vaikkapa Finnaan tallennettu aineisto, tyyppiä valitaan **URL** ja linkin osoite tulee **Yhteys-kenttään**.
- **Kuvaus** -kenttään kuvataan yhteyden sisältöä esim. Porrashuone pian valmistumisen jälkeen vuonna 1952 tai Lähdeos, alkuperäinen ulkoasu kuvassa sivulla 3.

Lähteet

- Lähteellä tarkoitetaan tässä rakennuksen osa -lomakkeelle tallennetun tiedon lähdettä, kuten esimerkiksi rakennuspiirustusta, haastatteluaineistoa tai lähdeosia.
- Lähde liitetään kohteeseen ensisijaisesti linkillä edellisessä Yhteydet -kentässä.

- Collecteen, eli museon kirjasto-, arkisto-, esine- tai valokuvakokoelmaan tallennetun lähteen tietoja ei ole tällöin tarpeen toistaa Lähteet -kokonaisuudessa.
- Ellei linkittäminen ole mahdollista, lähde lisätään valitsemalla ensin + **Lisää lähde**.
- Valikkoon avautuu kaksi kenttää, **Lähteen tyyppi** ja **Lähteen tunnus/nimi**.
- **Lähteen** pudotusvalikosta valittavat **tyypit** ovat *julkaisu*, *arkistolähde* ja *suullinen lähde*. Tyyppi verkkolähde on käytössä lähinnä migraatioiden tarpeeseen (vanhentuneet linkit).
- Lähteen nimi kirjoitetaan **Lähteen tunnus/nimi** -tekstikenttään.
- Suullinen lähde kirjoitetaan tekstikenttään muodossa *Saari, Sanelma 2006*. Henkilön mahdollista omistajuuteen liittyvää roolia ei mainita.
- Lähteet merkitään muodossa
 - Tekijä[t]. Vuosi/päivämäärä. Julkaisun nimi. Julkaisija, sivunumerot / verkkosivut, verkkosivun katsomisen päiväys.
- Artikkeliteoksessa
 - Artikkelin tekijä[t]. Vuosi. Artikkelin nimi. Teoksessa Teoksen tekijä[t]. Teosnimi. Julkaisija, sivut.
- Artikkelilehdessä
 - Tekijä[t]. Vuosi. Artikkelin nimi. Julkaisun nimi, volyymi (lehden numero), sivut.
- Esimerkkejä lähteen merkitsemisestä:
 - Kainulainen, S. & Vickholm, P. 2016. Asko: Huonekaluja Lahdesta. Lahden kaupunginmuseo, s. 16.
 - Wahlroos, T. 2018. Pintaa syvemmälle – Akseli Gallen-Kallelan Keitele. Teoksessa Vertainen T. (toim.) Helmiä Lahden taidemuseon kokoelmista. Lahden kaupunginmuseo, s. 69–76.
 - Kakkori, S. 8.9.2016. Takapihoille voi mahtua parikymmentä taloa. Keski-suomalainen, s. 13.
 - Gronow, P. 2001. Oopperalaulajia ennen oopperaa. Musiikki, 31(3–4), s. 77–116.
 - Lahden museot (18.10.2021). Lahden museoille nykydokumentointiteon kunniamaininta. <https://www.lahdenmuseot.fi/yleinen/lahden-museoille-nykydokumentointiteon-kunniamaininta/>, 18.11.2021.
 - Yleisradio Oy (27.10.2021). Ylen aamu. Yle TV1.

RAKENNUKSEN OSA -LOMAKKEEN VALIKOISSA KÄYTETYT TERMIT

Nimi: nimen tyyppi

Käytössä oleva nimi

Rakennustekniikka

Elementti
Holvaus
Kolmiorima
Laatoitus
Laattaperustus
Lamasalvos
Lankkuhirsi
Laudoitus
Levytys
Liimasaumaus
Lohkokiviperustus
Luonnonkiviperustus
Malka
Massiivirakenne
Multipenkkarakenne
Muuraus
Paanu
Palahuopakate
Panelointi
Pilari-palkkirakenne
Pilariperustus
Profiilipeltikate
Pystyhirsirakenne
Pystylaudoitus
Päre
Rankorakenne
Rappaus
Reunakallistus
Rossipohja
Saumaus
Vaakalaudoitus
Valu
Varhopatsasrakenne
Vintta

Materiaali

alumiini
betoni
bitumi
graniitti
harkko
hiekkakivi

kalkkiehkekatiili
kattohuopa
keraaminen laatta
kevytbetoniharkko
kevytsoraharkko
kipsi
kivi
korkki
kuitusementtilevy
kupari
laasti
lasi
lasitiili
lastuvillalevy
liimapuu
linoleum
liuskekivi
lyijy
marmori
messinki
muovi
olki
pelti
puu
rakennuslevy
rakennuspahvi ja -paperi
rauta
savi
savitiili
sementtitiili
terasti
teräs
tiili
tuohi
turve

Mitta

Halkaisija
Huoneistoala
Kellariala
Kerrosala
Kokonaispinta-ala
Korkeus
Käyttöala
Leveys
Lämmitetty nettopinta-ala
Lämmitetty tilavuus
Pinta-ala

Pituus
Rakennusala
Rakennusoikeudellinen kerrosala
Syvyys
Tilavuus

Mitta: mittayksikkö

cm
m
m2
m3

Muutoshistoria: muutos

Julkisivumuutos
Laajennus
Muu muutostyö
Osittainen purkaminen
Perusparannus
Restaurointi
Siirto
Tilamuutos
Uudisrakentaminen

Tyylisuuntaus

(ei määritelty, asiasanoitus KOKO ontologia)

Osapuoli: osapuolen tyyppi

Historiallisesti liittyvä osapuoli
Rakennuttaja
Rakentaja
Suunnittelija

**Arvottaminen: kulttuurihistoriallinen
arvoperuste**

<http://uri.suomi.fi/codelist/rakrek/Kulthistatyypp>

Historiallinen/yhteiskunnallinen
Rakennushistoriallinen
Ympäristöllinen/maisemallinen
Muut

**Arvottaminen: kulttuurihistoriallisen
merkittävyyden perusteet**

<http://uri.suomi.fi/codelist/rakrek/KultKritee>

Alkuperäisyys
Edustavuus
Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
Historiallinen kerroksisuus
Historiallinen todistusvoimaisuus
Historiallinen tyypillisuus

Arvottaminen:

kulttuurihistoriallinen merkittävyys

<http://uri.suomi.fi/codelist/rakrek/kulthistmer>

Alueellinen/seudullinen

Kansainvälinen

Maakunnallinen

Merkittävyyttä ei ole arvioitu

Paikallinen

Valtakunnallinen

Arvottaminen: arvottamisvaihe

arviointi suorittamatta

arviointi valmis

Ehdotus

ei tarvetta arvottaa

lisäselvitystarve arvottamiseksi

Julkinen taide: tyyppi

Collecte-aineisto

URL

Toimenpiteet: toimenpiteen tyyppi

Dokumentointi

Inventoinnin maastokäynti

Yhteydet: tyyppi

Collecte-aineisto

URL

Lähteet: lähteen tyyppi

Arkistolähde

Julkaisu

Suullinen lähde

Verkkolähde